

نظارت مادر بر رفتار دختران

سیده معصومه موسوی*

مقدمه

پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می فرماید: «مَنْ كَانَتْ لَهَا ابْنَةٌ فَأَدَّبَهَا وَأَحْسَنَ أَدَبَهَا، وَعَلَّمَهَا فَأَحْسَنَ تَعْلِيمَهَا؛ فَأَوْسَعَ عَلَيْهَا مِنْ نِعَمِ اللَّهِ الَّتِي أُسَبِّحَ عَلَيْهَا، كَانَتْ لَهَا مَنَعَةٌ وَسِئْرًا مِنَ النَّارِ»^۱ هرکس دختری داشت و به بهترین صورت او را تعلیم و تربیت نمود و همچنین از نعمت‌هایی که خداوند بر او ارزانی داشته، بهره‌مندش ساخت، در برابر آتش جهنم برای خود سپری فراهم ساخته است.»

یکی از اصول تربیتی، نظارت بر رفتار فرزند است؛ به ویژه در دوران نوجوانی و جوانی که دختر، بیشتر تحت تأثیر احساسات قرار دارد و شخصیت و هویت وی در حال شکل‌گیری است.

مادران باید با توجه به اهمیت و اولویت مسائل و رفتارهای دختران، همچنین ویژگی‌های هر نسل، شیوه‌های نظارتی کارآمد و مطابق با رفتار آن نسل را به کار گیرند. البته نظارت مادر بر رفتار دختران محورهای متعددی دارد، اما در این نوشتار، به سه محور، اشاره می‌کنیم:

* پژوهشگر.

۱. محمدی ری شهری، *میزان الحکمه*، ج ۱، ص ۱۰۷، ح ۴۰۳.

۱. پوشش

به فرمایش امام صادق علیه السلام لباس ظاهر، نعمتی از سوی خداوند است که بنی‌آدم با آن، خود را می‌پوشانند. پوشش، هدیه خدا برای پنهان کردن زشتی‌ها و زیبا شدن است.^۱ خداوندی که عیب‌پوش و زیبایی‌طلب است، برای بندگان، لباس آفریده تا به وسیله آن، زشتی خود را بپوشانند و زیبا و آراسته گردند. پوشش زمانی زیباست که علاوه بر چشم‌نواز بودن، صاحب پوشش و بیننده را از فجور و فساد دور کرده، به معنویت و پاکی سوق دهد. پوشش‌های نامناسب، موردپسند دین نیست.^۲ به همین دلیل خانواده‌ها، به ویژه مادران باید بر پوشش و حجاب دختران خود نظارت کنند. امروزه القانات رسانه‌های غربی، تهاجم فرهنگی و... باعث شده در جامعه الگوهای نامناسب پوشش رواج یابد؛ به ویژه برای دخترانی که به سن نوجوانی می‌رسند. مادران وظیفه دارند با نظارت بر رفتار دختران و استفاده از روش‌هایی، فرهنگ پوشش را به گونه‌ای در دختران خود نهادینه کنند که با تبلیغات برنامه‌های اینترنتی و شبکه‌های اجتماعی و... دگرگونی‌ای در آینده در خصوص پوشش دختران صورت نگیرد. همچنین با استفاده از روش‌هایی که در ادامه ذکر می‌شود، می‌توان ذهنیت دختران جوانی را که پوشش‌های نامناسبی دارند، درباره پوشش، متحول کرد.

الف) آگاهی‌بخشی با بهره از استدلال

دختران را باید از ویژگی‌های روحی‌شان و تأثیر حجاب بر روان و امنیت آنان آگاه کرد. «اگر مادر بتواند با دختر نوجوان خود روشن صحبت کند، شانس ایمن و سلامت ماندن وی را افزایش داده‌است. شما باید برای او توضیح دهید که چرا

۱. ر.ک: اعراف، آیه ۲۶.

۲. احمد حیدری، پوشش، زیبایی و هنر است، پیام زن، شماره ۲۶۵، ص ۹.

پوششی که انتخاب می‌کند، باید از روی بصیرت باشد. برایش شرح دهید که در چه شرایطی بهتر دیده می‌شود.^۱

ممکن است برای قانع کردن دختر، به استدلال و منطق و روان‌شناسی اسلامی نیاز داشته باشید؛ زیرا ریشه بسیاری از خلاف‌ها و لغزش‌ها ناآگاهی است. اگر مادر، دخترش را با ملایمت و نرمی آگاه کند و دلایل قانع‌کننده‌ای برایش بیاورد، دختر پوشش و حجاب را خواهد پذیرفت. می‌توان در استدلال‌ها و دلایل خود، به آیات قرآن استناد کرد؛ برای نمونه ضرورت پوشش و حجاب را با توجه به آیه ۹۵ سوره احزاب مطرح کرد. همچنین راه‌های مصون ماندن از هرگونه آزار و اذیت و تعرضی را با کمک دختر بررسی، و پوشش مناسب را بهترین راهکار رهایی از شناخته شدن و دوری از اذیت و آزار معرفی کرد.^۲ بهتر است چنین مفاهیمی را با بیان نمونه‌های عینی که در جرایم منتشر می‌شود، ملموس‌تر کرد؛ مثلاً زنان تازه‌مسلمانی که برای مصون ماندن از آزار و اذیت، پوشش اسلامی را انتخاب کرده‌اند و با این کار احساس امنیت بیشتری دارند. همچنین می‌توان با استفاده از چنین استدلال‌هایی به شبهه‌ها و پرسش‌هایی که در ذهن دختران نقش بسته است، پاسخ داد.

متأسفانه برخی از مادران بدون آنکه علت ناپسندی و نادرستی انتخاب پوشش نامناسب را توضیح دهند و دلیل ناراحتی خود را به دختر بفهمانند، با تحکم و استبداد می‌خواهند وی را به تغییر پوشش وادار سازند که در اکثر موارد با شکست روبرو شده، نمی‌توانند از روش خویش نتیجه مطلوب بگیرند.^۳

۱. زهره بانی، *چطور دختران نوجوان خود را از خطرات مصون نگه داریم؟*، همشهری آنلاین،

یکشنبه ۷ اسفند ۱۳۹۰. موجود در: <http://hamshahrionline.ir/details/160470>

۲. عبدالکریم پاک‌نیا، *تربیت در سیره و سخن امام حسن مجتبی* علیه السلام، ص ۵۰-۵۸. (با تغییر و تلخیص)

۳. همان، ص ۵۸. (با تغییر و تلخیص)

ب) مصونیت‌بخشی در برابر تبلیغات ماهواره

ماهواره و اینترنت، فرهنگ برهنگی را که به خصوص در غرب رایج است، نمایش می‌دهد و درصدد القای آن به دختران نوجوان و جوان است. مادر باید به دخترش یادآوری کند که دخترهایی که در فیلم‌ها بازی می‌کنند، شخصیت خود را از دست داده‌اند. همچنین مادر باید از طریق شواهد تاریخی برای او روشنگری کند که در فرهنگ هلنیسمی غرب، نمایش برهنگی زن، ارزش و زیبایی او محسوب می‌شود؛ اما در فرهنگ ما ارزش زن به پوشش و حجاب او است و زیبایی باید با رنگ و فرم لباس نمایش داده شود؛ مثل لباس‌های محلی که در عین حفظ کردن پوشش و حجاب، زیبا هستند. در واقع باید باور زیبایی‌شناسی دختران را متحول ساخت و زیبایی را نه با معیارهای غرب، بلکه با نمادهای زیبای برگرفته از فرهنگ اسلامی و ایرانی، رنگ و فرم معنا کرد. مثلاً می‌توان دختر را در کلاس آموزش طراحی لباس و خیاطی ثبت‌نام کرد و از او خواست به جای تقلید از غرب، با به‌کارگیری خلاقیت، به خلق ایده و تولید پردازد و لباسی زیبا و درعین حال باحجاب طراحی کند، نه اینکه برای زیباتر شدن، ظاهری برهنه از خود نمایش دهد. در واقع پس از مبنا قرار دادن اصل پوشش و حجاب لباس، زیبایی شکل و رنگ آن را مدنظر قرار دهد.

برای آشنایی با فرهنگ ایرانی و اسلامی، بهتر است دختر را به موزه‌هایی که لباس‌های تاریخی زنان ایران وجود دارد برد تا با طرز لباس پوشیدن زنان در طول تاریخ ایران و نیز با لباس‌های محلی آشنا شود و هویت دینی و ملی خود را بازشناسد و در ذهنش آن را با فرهنگ القایی ماهواره و اینترنت مقایسه کند. باید او را از نظر فرهنگی، بیدار و هشیار کنیم تا بتواند با مؤلفه‌هایی که از هویت ملی و دینی به دست آورده است، علت حقیر بودن فرهنگ غرب نسبت به فرهنگ

خود را درک کند. این کار باعث هشیاری فرهنگی نسل جوان می‌شود. همچنین می‌توانیم به دخترمان کمک کنیم تا به شخصیت آینده خود فکر کند؛ به اینکه انتخاب چه پوششی او را مشخص تر نشان خواهد داد. در این صورت، وی خواهد توانست بهترین پوشش را انتخاب کند. باید به دختر گوشزد شود که مادر مانند رسانه‌ها با جذابیت‌های دروغین در پی تبلیغ باور خود و تحمیل آن به او نیست؛ بلکه قصدش راهنمایی درباره تعریف شخصیتی شایسته برای دختر خود است.

باید با بیان نمونه‌هایی به دختر فهماند حتی برخی از غربی‌ها نیز حجاب را ارزش، و بی‌حجابی و برهنگی را ضد ارزش می‌دانند. به عنوان نمونه دکتر هنری ماکووو، استاد دانشگاه، نویسنده و پژوهشگر مسائل زنان و جنبش‌های آزادی‌بخش می‌نویسد: «روی دیوار دفترم دو عکس چسبانده‌ام: عکس اول، تصویر زنی مسلمان و باحجاب است و در کنارش، تصویر زنی آمریکایی قرار دارد که در مسابقه ملکه زیبایی شرکت کرده و چیزی بر تن ندارد. زن نخست کاملاً پوشیده است و دیگری کاملاً عریان! من کارشناس مسائل زنان مسلمان نیستم. به همین دلیل اینجا انگیزه‌ای برای دفاع از حجاب ندارم؛ ولی زیبایی زنان را دوست دارم و بدین‌رو از برخی ارزش‌هایی که حجاب، گویای آن است، دفاع می‌کنم. تنها کسانی که زن مسلمان را بدون حجاب می‌بینند، خانواده او هستند و این مسئله، تأکیدی بر ویژه بودن زن مسلمان است. زن مسلمان ریشه‌ای است که زندگی و روح خانواده را استمرار می‌بخشد، فرزندان را تربیت می‌کند و زندگی می‌آموزد و یاری‌کننده همسر و پناهگاه او است. در نقطه مقابل، ملکه زیبایی آمریکایی است [که] در برابر میلیون‌ها نفر در صفحه‌های تلویزیون، عشوهری می‌کند. او ملکه‌ای عمومی است [که] زیبایی‌اش را در مزایده همگانی به بالاترین قیمت عرضه کرده... در آمریکا معیار ارزش فرهنگی زن،

جذابیت او است. بر اساس این معیارها، ارزش زن به سرعت کاسته می‌شود؛ چون خود و اعصاب و روانش را برای خودنمایی به کار می‌گیرد. ... من از حجاب دفاع نمی‌کنم؛ ولی تا اندازه‌ای طرفدار ارزش‌هایی هستم که حجاب، گویای آن است. به شکل ویژه، وقتی زن، خود را وقف همسر و خانواده‌اش می‌کند و با وقار و تواضع رفتار می‌کند، باید چنین موضعی نسبت به او داشته باشم»^۱.

ج) تذکر و یادآوری

بعضی وقت‌ها دختر برای خروج از منزل یا حضور در مراسم میهمانی و... پوشش نامناسبی دارد و فرصت کافی هم برای اعمال روش‌های دیگر نیست. در این موقعیت‌ها بهتر است به جای برخوردهای نامناسبی، مانند تحکم، از تذکر بهره گرفت؛ چراکه ممکن است با تذکرهای مادرانه و با ملایمت بتوان رفتار نادرست دختران را اصلاح، و از تکرار آن جلوگیری کرد. البته در تذکر مستقیم لازم است نکاتی را رعایت کرد؛^۲ نخست اینکه تا حد امکان مخفیانه و در خلوت باشد؛ سپس کوتاه، مختصر و ملایم باشد. امام کاظم علیه السلام فرمود: «هرکس با سخنان زاید، شیرینی کلام خود را محو کند، به نابودی عقلش اقدام کرده است»^۳.

۲. انتخاب دوست

حضرت علی علیه السلام فرمود: «لِكُلِّ شَيْءٍ آفَةٌ وَ آفَةُ الْخَيْرِ قَرِينُ السَّوِّءِ؛^۴ هر چیز آفتی

۱. هنری ماکووو، *مزایده‌ای برای زیبایی زنان*، مترجم: حمیدرضا غریب‌رضا، موجود در:

<http://www.tebyan.net/newmobile.aspx/index.aspx?pid=93481>

۲. عبدالکریم پاک‌نیا، *تربیت در سیره و سخن امام حسن مجتبی علیه السلام*، ص ۷۰.

۳. کلینی، *الکافی*، ج ۱، ص ۱۷.

۴. تمیمی آمدی، *غرر الحکم و درر الکلم*، ص ۵۴۲.

دارد و آفت خوبی، رفیق بد است».

والدین از طریق روابط دوستانه، خانوادگی و شغلی خود با افراد خاص، و نیز با انتخاب محله زندگی و محل تحصیل فرزندان و... نقش مهمی در دوستی‌های فرزندان خود دارند. در این زمینه مادر می‌تواند با هشیاری، دقت نظر و برخوردهای مشفقانه و خرمندانه، دختر خود را راهنمایی کند که با راهکارهایی چون تحقیق، آزمودن و... دوستانی پاک، متعهد و تلاشگر انتخاب کند و از دوست‌نمایی که تباه‌کننده زندگی هستند، دوری گزیند.^۱

امام حسن مجتبی علیه السلام به یکی از فرزندان خود می‌فرماید: «پسرم، با احدی برادری مکن مگر این که بدانی به چه جاهایی می‌رود و با چه افرادی نشست و برخاست می‌کند و چون خوب بر احوالش آگاه شدی و معاشرتش را پسندیدی، با او برادری کن بر اینکه او را از لغزش بازداری و در تنگدستی به او یاری رسانی».^۲

مادران مسئول و آگاه نمی‌توانند به دوستان دخترانشان بی‌اعتنا باشند و در این باره نظارتی نداشته باشند؛ این کار نه به نفع فرزند است و نه به نفع پدر و مادر. البته دخالت مستقیم پدر و مادر هم نه به صلاح است و نه نتیجه می‌دهد؛ چراکه انتخاب دوست، امری دستوری نیست و با امر و نهی درست نمی‌شود.^۳ با روش‌های ذیل می‌توان به صورت غیرمستقیم بر انتخاب دوست و رابطه‌های دوستانه فرزندان نظارت کرد.

الف) گزارش داستان‌های عبرت‌آمیز

مادر با نقل داستان‌های عبرت‌آمیز، به صورت غیرمستقیم می‌تواند علاوه بر بیان

۱. محمدجواد طبسی، حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت علیهم السلام، ص ۷۳-۷۹. (با تغییر و تلخیص)

۲. ابن شعبه حرانی، تحف العقول عن آل الرسول صلی الله علیه و آله، ص ۲۳۳.

۳. معصومه حیدری، آداب رفتار با دختران، ص ۶۷.

علت نگرانی‌های خود از رابطه با دوستان، دختر را از تأثیر و اهمیت انتخاب دوست خوب آگاه کند. در این روش، بهره گرفتن از داستان‌ها و روایت‌هایی که در منابع دینی نقل شده، مناسب است؛ مانند این داستان:

عقبه و ابی با هم دوست بودند. روزی عقبه، بزرگان قبیله و دوستان و رسول خدا ﷺ را به میهمانی دعوت کرده بود. سفره گسترده شد، پیامبر ﷺ فرمود: عقبه! من از غذای تو نمی‌خورم، مگر اینکه به وحدانیت خدا و رسالت من شهادت دهی (مسلمان شوی). عقبه شهادتین را گفت و مسلمان شد. ابی، خبر را شنید و گفت: آیا از آیینت دست کشیدی؟ عقبه گفت: نه، منحرف نشدم، بلکه مردی بر سفره من بود که حاضر نشد به سوی غذایم دست دراز کند مگر این که مسلمان شوم. شرم داشتم او از سر سفره بدون غذا برخیزد. از این رو مسلمان شدم. ابی گفت: اگر می‌خواهی دوست من باشی، باید به او توهین کنی. عقبه به رسول خدا ﷺ توهین کرد و از اسلام برگشت و مشرک شد. سرانجام در جنگ بدر در صف کفار قرار گرفت و به دست حضرت علی علیه السلام به هلاکت رسید. دوستش نیز در جنگ احد به دست مسلمانان کشته شد. او به وسوسه‌های شیطانی دوستی ناشایست دل سپرد و خود را جهنمی ساخت^۱ و این آیات در شأن آن دو نازل شد: « وَ يَوْمَ يَعَضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا؛^۲ و روزی که ستمگر دست به دندان می‌گزد و می‌گوید: ای کاش راهی را که رسول خدا در پیش گرفته بود در پیش می‌گرفتم. ای وای بر من، کاش فلان [شخص گمراه] را دوست خود انتخاب نکرده بودم! او مرا از یاد حق گمراه ساخت، بعد از آنکه نور هدایت به سراغ من آمده بود.

۱. مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج ۱۵، ص ۶۸ - ۶۹.

۲. فرقان، آیه ۲۷ - ۲۹.

این داستان و آیه قرآن به خوبی اهمیت و تأثیر دوست را در سرنوشت انسان نشان می‌دهد. از این رو در روایات آمده که آدمی به دین و آیین دوست خویش وابسته و پیوسته است.^۱

ب) مهارت ارتباط کلامی

پدر و مادر، به ویژه مادر، باید به گونه‌ای با دختر خود برخورد کنند که او اسرار خود را به آنها بگوید. آیه چهارم سوره یوسف از روابط بسیار نزدیک حضرت یوسف علیه السلام با پدرش حکایت می‌کند؛ به گونه‌ای که حضرت یوسف علیه السلام خواب عجیب و پر رمز و راز خود را تنها برای پدرش نقل می‌کند^۲: «إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ»^۳. طبق این آیه، فرزند باید بتواند به خانواده‌اش به حدی اعتماد کند که حتی رازهای خود را نیز به آنان بگوید. «به بیان گویاتر، مادر باید دخترش را تشویق کند تا درباره روابطی که با دوستانش دارد، با وی حرف بزند. مشکل عمده مادران، نداشتن مهارت‌های ارتباطی سالم برای فراهم کردن زمینه صحبت کردن دخترشان است»^۴. در واقع زمانی که ارتباط سالمی بین مادر و دختر برقرار باشد، او می‌تواند به راحتی با مادرش درددل کند. برای ایجاد ارتباط سالم و سازنده، مادر باید به تمام حرف‌های دختر، به صورت فعال و با حوصله گوش فرا دهد؛ یعنی با واکنش‌های مناسب خود نشان دهد که تمام صحبت‌های دختر

۱. محمدجواد طبسی، حقوق فرزندان در مکتب اهل بیت علیهم السلام، ص ۷۹.

۲. محمدرضا حسین‌زاده، ازدواج و خانواده، ص ۳۹.

۳. «به خاطر بیاور [هنگامی را که یوسف به پدرش گفت: پدرم! من در خواب دیدم که یازده ستاره، و خورشید و ماه در برابر من سجده می‌کنند. (یوسف ، آیه ۴)

۴. معصومه اسدی، «چگونگی رفتار با دختران خانواده»، سه‌شنبه ۲۸ مهر ۱۳۸۸، موجود در:

<http://www1.jamejamonline.ir/printable.aspx?newsnum=100920404099>

برای مادر، بسیار جذاب و مهم است. «اگر مادر با گشاده‌رویی، به سخنان و نظرات دختر در مورد دوستانش گوش دهد، موجب تخلیه احساسات، آرامش روانی و کاهش فشار روحی وی می‌شود. آن‌گاه دختر می‌تواند عمق باورها و احساسات خود را صادقانه بیان کند و از عدم پذیرش از سوی مادر، ترسی نداشته باشد. مادران برای آنکه شنونده خوبی باشند، گاهی لازم است که سکوت کنند و مدتی بعد پاسخ دهند».^۱ در واقع پس از آنکه صحبت‌های دختر کامل شد، بهتر است مادر بخشی از آن‌ها را تأیید، و درباره بخشی از آن اظهار نظر کند. برای آنکه اظهار نظر مادران بر دختران تأثیرگذار باشد، باید مادر حتماً مهارت‌های ارتباطی و کلامی را به کار گیرد؛ مثلاً با کلام درست و قاطع،^۲ نیک،^۳ و با لحنی خوش و آرام^۴ و به بهترین وجه^۵ نظر خود را بگوید.

ج) وضع قوانین گروهی برای خارج از منزل

بیرون رفتن با دوستان، حق دختران است؛ اما دختر برای این کار لازم است که از مادر اجازه بگیرد. این مهم است که مادر به طور دقیق بداند دخترش با چه کسی، به کجا می‌رود و در بیرون از منزل چه رفتاری دارد. مادران برای کنترل فرزند خود و پیشگیری از بروز مشکل، می‌توانند پس از شناخت دوستان دخترشان، با مادران آنها ارتباط برقرار کنند و با مشورت با یکدیگر، هر کدام قوانینی درباره بیرون رفتن برای دختران‌شان معین کنند. با وضع این قوانین، کنترل

۱. رضا فرهادیان، تربیت برتر «آنچه والدین و معلمان باید بدانند»، ص ۸۶. (با تغییر)

۲. «وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا؛ و درست و قاطع سخن بگویید». (احزاب، آیه ۷۰)

۳. «وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا؛ و به آنان سخن نیک بگویید». (نساء، آیه ۴)

۴. «وَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ؛ لحن سخنت را آرام کن». (لقمان، آیه ۱۹)

۵. «وَقُلْ لِعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ؛ و به بندگان من بگو که با یکدیگر به بهترین وجه سخن بگویند». (اسراء، آیه ۵۳)

و نظارت بر رفتار دختران آسان‌تر خواهد شد؛ زیرا دختران به رعایت قوانین حاکم بر جمع و تبعیت از جمع، میل بیشتری دارند. «در اینجا به جای اقتدار فردی، اقتدار جمعی حاکم است. توجه به جمع و گروه و محرومیت و طرد از موقعیت در گروه، عامل انجام کار و اطاعت است.»^۱

۳. استفاده از شبکه‌های اجتماعی

ناآگاهی دختران از آسیب‌های استفاده بی‌رویه از شبکه‌های اجتماعی ممکن است به بروز مشکلاتی چون اعتیاد به شبکه‌ها، عقب افتادن در درس و کار، تغییر نگرش‌ها و باورها، ترجیح دادن شادی‌های مجازی به شادی‌های واقعی، برقراری روابط خارج از شرع و عرف و... منجر شود. بنابراین مادران باید در کنار آگاهی دادن درباره این آسیب‌ها، با کنترل میزان استفاده دختران خود از شبکه‌های اجتماعی و برنامه‌ریزی برای دیگر اوقات آن‌ها، اوقات فرزندان خود را به صورت غیر مستقیم مدیریت کنند و آن‌ها را به فعالیت‌هایی جز شبکه‌های اجتماعی سوق دهند.

الف) نظارت بر استفاده از شبکه‌ها

مادران باید از نظر اطلاعات و فناوری به دختران خود ارتباط برقرار کنند؛ به گونه‌ای که دختر بدانند مادرش به‌روز است. حتی گاهی لازم است که مادران همانند دختران در شبکه‌های اجتماعی عضو شوند و اشتیاق خود را برای عضو شدن در گروه‌هایی که دخترشان در آن عضو است، نشان دهند تا بتوانند از افراد گروه، عقاید گروه، مطالب ارسالی و... مطلع شوند. عقاید و نگرش‌های گروه بسیار مهم است؛ زیرا تأثیر بالایی بر باورها، ارزش‌ها و اعتقادات مذهبی

۱. رضا فرهادیان، تربیت برتر، ص ۹۲.

نوجوانان و جوانان دارد. چون «انسان به هرچه محبت پیدا کند، بدو متمایل می‌شود و رنگ و بو و حال و هوای او را می‌گیرد و همسانی صورت می‌پذیرد»^۱؛ به بیان حضرت علی علیه السلام: «مَنْ أَحَبَّ شَيْئًا لَهَجَ بِذِكْرِهِ؛ هرکس چیزی را دوست بدارد، به یاد آن حریص می‌شود»^۲.

همچنین مادران می‌توانند دختر خود را با مخاطبان و هم‌گروهی‌های خود آشنا کنند تا دختران نیز متقابلاً این کار را انجام دهند. همچنین مادران می‌توانند برای عضویت در گروه‌های مختلف و نوع ارتباط با مخاطبان خود و... با دخترشان مشورت کنند. این کار علاوه بر القای احساس ارزشمندی و اطمینان، او را نیز ترغیب خواهد کرد که همانند مادر عمل کند و برای فعالیت در شبکه‌های اجتماعی از مادر خود مشورت بگیرد.

مادران باید دخترشان را به عضویت در گروه‌هایی سوق دهند که منجر به رشد و پویایی فکری آن‌ها می‌شود و او را تشویق کنند که افکار خود را در چنین گروه‌هایی مطرح کند؛ با این کار به جای خوشگذرانی و تلف کردن اوقات خود در شبکه‌های اجتماعی، به سمت یادگیری علوم و مهارت‌های مختلف می‌رود. مادران باید ارتباط با جنس مخالف را در شبکه‌های مجازی، از نظر شرعی و نیز آسیب‌های روان‌شناسی آن برای دختر خود توضیح دهند. برای آگاهی دادن از آسیب‌های احتمالی نیز می‌توانند از داستان‌های واقعی که در روزنامه‌ها یا اینترنت منتشر می‌شود، استفاده کنند.

(ب) جایگزین بازی‌های گروهی و کامپیوتری

مادران باید بدانند اگر دخترشان علاقه زیادی به بازی‌ها دارد، با منع کردن او، تنها

۱. مصطفی دلشاد تهرانی، مشرب مهر، روش‌های تربیت در نهج البلاغه، ص ۱۰۰.

۲. تمیمی آمدی، شرح غرر الحکم و درر الکلم، ج ۵، ص ۱۷۷.

باعث برانگیختن لجاجت وی می‌شوند و او برای انجام خواسته خود مقاومت بیشتری می‌کند. بنابراین به جای منع کردن از بازی، بهتر است درباره بازی‌ها تحقیق کنند و بازی‌های مناسبی بیابند و با تعریف کردن و هیجان‌انگیز نشان دادن بازی، او را به انتخاب آن بازی ترغیب کنند.

ج) برنامه‌ریزی زمانی

اوقات دختران باید برای انجام فعالیت‌های مفید صرف شود. مادران می‌توانند با ثبت نام آن‌ها در کلاس‌های ورزشی، هنری، دینی و... اوقات زندگی دختران را مدیریت کنند. همچنین می‌توانند از دخترشان بخواهند که آن‌ها را در نمایشگاه‌ها، فعالیت‌های اجتماعی، مسابقات هنری - ورزشی و... همراهی کنند. با این کار ممکن است علاقه‌های جدیدی در دختر شکل بگیرد و وقت خود را صرف کارهای جدید کند.

د) ارتباط دائمی

نوع رفتار مادر با دختر، بر میزان گرایش او به برقراری ارتباط مجازی تأثیرگذار است. نکته مهم در رفتار مادران با دختران، درک روحیات دختران و برقراری ارتباط پیوسته کلامی، احساسی و دوستانه با آنان است که در این صورت، رابطه دختر و مادر در آینده مستحکم‌تر نیز می‌شود و دختر دچار کمبودی نخواهد بود که برای جبران آن، در پی برقراری رابطه با افراد در فضای مجازی باشد و ناچار باشد با آنها از احساسش بگوید. مادر اگر حتی احساسات جریحه‌دار شده‌اش را به دخترش بروز دهد و دلیل آن را به او بگوید، دختر نیز به او اطمینان می‌کند و احساساتش را به او خواهد گفت؛ زیرا دختران دوست دارند احساسات و عواطفشان را با کسی در میان بگذارند که به او اعتماد دارند.

۴. پیشگیری از ارتباط با جنس مخالف

والدین باید بدانند که هر معلولی، علتی دارد و هر رفتار ناهنجاری که از فرزندان سر می‌زند، دارای ریشه و زمینه مشخصی است. بنابراین اگر بخواهیم معلولی را تغییر دهیم و رفتاری را عوض کنیم، باید به علل و زمینه‌های آن توجه کنیم و ریشه‌ها و زمینه‌های آن را از بین ببریم و با واکاوی علت، از بروز رفتار ناهنجار پیشگیری کنیم.^۱

در بسیاری از موارد، کمبود محبت، عامل و علت دوستی دختران با جنس مخالف است و چنین دوستی‌هایی، آسیب‌های روانی جبران‌ناپذیری بر دختر وارد می‌کند. مادران با برقراری روابط عاطفی با دختران و محبت به آن‌ها می‌توانند مانع چنین دوستی‌هایی و پیامدهای آن شوند. همچنین می‌توانند به طور غیرمستقیم و با بهره‌گیری از رمان‌های عبرت‌آمیز و حس‌همذات‌پنداری دختر با شخصیت‌های رمان، وی را از عواقب چنین دوستی‌هایی آگاه سازند.

الف) تأمین امنیت عاطفی

امام صادق علیه السلام فرمود: «خدا بنده‌اش را به واسطه شدت محبتی که به فرزندش دارد، مورد رحمت قرار خواهد داد».^۲

یکی از نیازهای ضروری دختران، بهره‌مندی از عاطفه در محیط خانواده است. به ویژه وابستگی و پیوند عاطفی با مادر برای دختر بسیار مهم است. اگر نیاز عاطفی دختر تأمین نشود، دچار کمبود محبت می‌شود و این کمبود، به عقده تبدیل می‌شود. اگر دختر امنیت عاطفی نداشته باشد، همواره در معرض خطر است. پس باید به نیاز عاطفی دختران توجه ویژه داشت.^۳

۱. مجله پاسدار اسلام، شماره ۲۸۱، ص ۳۲.

۲. نوری، مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۶۱۵.

۳. معصومه حیدری، آداب رفتار با دختران، ص ۵۴.

پیوند روحی و عاطفی عمیق بین والدین و فرزندان سبب می‌شود که بسیاری از نیازهای روحی و عاطفی فرزندان در خانواده برآورده گردد و آنان دچار کمبودهای عاطفی نشوند. خانواده‌ها باید بستری فراهم کنند که دخترها به راحتی مسائل خود را با آنها در جریان بگذارند. دخترانی که از چنین روابط عاطفی سالمی در محیط خانه محروم‌اند، برای جبران کمبودهایشان به دوستی با جنس مخالف جذب می‌شوند.^۱ دختری که در محیط خانه و از محبت پدر و مادر اشباع شده، احساس محرومیت و بی‌پناهی نمی‌کند تا در مقابل چند جمله محبت‌آمیز یک جوان غریبه، خود را بیازد و آینده خویش را تباه سازد.^۲ میزان محبت والدین باید به حدی باشد که تمام زندگی دختر را در بر گیرد و رشد کافی جسمی و روانی او را تضمین کند. در این صورت است که والدین فردی سالم و متعادل تحویل جامعه می‌دهند.^۳

ب) بیان غیرمستقیم مطالب

اگر به صورت مستقیم دختر را از رابطه با جنس مخالف نهی کنید، ممکن است فکر کند که به او شک دارید یا نصیحت شما را نپذیرد و حتی برعکس آن رفتار کند. پس بهتر است از راه‌های غیرمستقیم، مثل نقل داستان استفاده کنید. نقل قصه و داستان شیوه‌ای بسیار مؤثر در انتقال مفاهیم مورد نظر است. مادران باید با استفاده از مهارت زنانه خود، داستان‌های عاشقانه را که در آن‌ها قهرمان داستان در عشق و روابط دوستانه با جنس مخالف شکست می‌خورد، با رعایت نکته‌های روان‌شناسانه و اخلاقی، برای دختر خود نقل کنند. دختر به دلیل

1. <http://migna.ir/vdcgz79q.ak9nw4prra.html>.

۲. ابراهیم امینی، آئین تربیت، ص ۱۱۹.

۳. علی قائمی، نقش مادر در تربیت، برداشتی از ص ۹۱-۹۶.

همذات‌پنداری با قهرمان داستان و تحریک احساساتش، با او همراه می‌شود و مشکلات چنین روابطی را درک می‌کند؛ بدون اینکه چنین روابطی و شکست در آنها را در زندگی خود تجربه کند.